

Такризи

роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Абдусамадзода Абдуллоҳ Бурихон дар мавзӯи «Афғонистон дар солҳои 1992-2001: вазъияти сиёсӣ- низоми ва мушкилоти давлатсозӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисос 6D020302-таърихи умумӣ пешниҳод шудааст.

Вазъияти сиёсӣ низоми Афғонистон беш аз ҷаҳор даҳа аст, ки ноустувор ва ноором боқӣ монда, низоми давлатӣ нопойдор ва яке паси дигаре аз байн мераванд, ки таҳлили илмӣ ин шароит яке аз масъалаҳои дорони аҳаммияти калони илмӣ амалӣ мебошад. Махсусан таҳқиқи вазъияти сиёсӣ – низоми Афғонистон дар солҳои 1992-2001 ва омилҳои нопойдории Давлати исломии Афғонистон (ДИА), ки заминаро барои зуҳури ҷунбиши радикалиро террористии «Толибон» муҳайё сохт, дорони аҳаммияти муҳими илмӣ мебошад.

Бешубҳа, омилҳои идомаи низоми мусаллаҳона, нопойдории низоми сиёсӣ ва мушкилоти давлатсозӣ гуногун мебошанд: омилҳои динӣ, сиёсӣ, низоми, этникӣ, ихтилофоти байни гурӯҳ ва аҳзоби сиёсӣ ва ғ., ки муайян намудани сатҳи таъсири онҳо ба раванди давлатсозӣ дар солҳои 1992 - 2001 дар Афғонистон мавзӯро бештар мубрам ва рӯзмарра месозад.

Мубрамии таҳқиқи мавзӯ инчунин аз он иборат аст, ки Афғонистон дар маркази рақобатҳои давлатҳои абарқудрат қарор дошта, солҳои зиёд аз ихтилофҳои қудратҳои ҷаҳонӣ барои манфиатҳои худ ранҷ мекашад. Аз ин нигоҳ, омилҳои нооромии бесуботӣ ва мушкилоти давлатсозӣ дар Афғонистон, падидаи зуҳури «Толибон» ва дар муддати кӯтоҳ зери назорат даровардани аксари ҳудуди мамлакат аз маҷмуи омилҳои дохилӣ ва хориҷӣ иборат мебошад.

Докторант Абдусамадзода Абдуллоҳ Бурихон дар диссертатсияи худ тавонистааст, ки зарурат ва мубрамии таҳқиқи мавзӯро ҳамаҷониба таҳлил

ва асоснок намуда, мақсад ва вазифаҳои онро ба таври возеҳ муайян намояд, ки аз истеъдоди таҳлилию таҳқиқии ӯ гувоҳӣ медиҳад.

Мақсади рисолаи диссертационии Абдусамадзода Абдуллоҳ Бурихон дар асоси таҳқиқи вазъияти сиёсӣ низомӣ муайян намудани мушкилоти давлатсозӣ дар Афғонистон дар солҳои 1992-2001 мебошад.

Диссертант, мақсади кори диссертациониро муайян сохта ба он далел таъя мекунад, ки мушкилоти давлатсозӣ дар солҳои таҳқиқшаванда пеш аз ин мавзӯи таҳқиқоти махсуси диссертационӣ қарор нагирифтааст.

Истеъдоди таҳқиқии Абдусамадзода Абдуллоҳ Бурихон дар гузориши дурусти вазифаҳои таҳқиқӣ, тавсия ва пешниҳодҳои амалӣ низ зоҳир мегардад.

Ба диссертант муяссар шудааст, ки адабиёти мувҷударо тасниф намуда, дараҷаи омӯзиши мавзӯро муайян намояд. Ба хусус, зикр менамояд, ки адабиёти мавҷуда мавзӯи таҳқиқшавандаро ба таври комплексӣ фаро намегирад. Диссертант дар ҷамъоварӣ ва омӯзиши доираи васеи адабиёт ва сарчашмаҳо, ки дар Тоҷикистон, Афғонистон ва дигар кишварҳои хориҷӣ ба нашр расидаанд, аз худ мустақилият нишон дода ва талоши зиёд намудааст.

Мавҷаҳои зиёд ва суҳбатҳои роҳбари илмӣ бо диссертант ва истифодаи ӯ аз адабиёт ва маводи илмӣ дигар хулосаи моро қатъӣ сохтааст, ки диссертант ба мавзӯи таҳқиқшаванда хуб ворид аст ва маводи илмиро таҳлил карда, хулосаҳои мустақили илмӣ бароварда метавонад.

Қобилияти таҳқиқоти диссертант дар муайян намудани сохтори кори диссертационӣ ҳам ба назар мерасад. Он аз муқаддима, се боб, 7 зербоб, хулоса, рӯйхати адабиёт иборат аст, ки ба талаботи рисолаҳои номзадӣ ва талаботи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ мебошад. Дар муқаддима, тибқи талаботи маъмул гузориши масъала, аҳаммияти илмӣ мавзӯ асоснок карда шуда, дараҷаи омӯзиши он муфасссал таҳлил шудааст.

Дар қисмати тавсифи умумии кор робитаи кор бо барнома (лоиҳа) – ҳои мавзӯи илмӣ, инчунин объект ва предмети таҳқиқро муайян намуда,

ҳадаф ва вазифаҳои кори илмӣ, муқаррароти барои дифоъ пешниҳодшуда, наwgонӣ, асосҳои назариявӣю методологӣ ва аҳаммияти амалии рисолаи диссертатсиониро ба таври дақиқ нишон додааст.

Дар натиҷаи таҳлили амиқи мавзӯю муаллиф ба натиҷаҳои нави илмӣ ноил шудааст, ки дар бахши наwgонии диссертатсия оварда шудаанд. Аз ҷумла, бо ҷалби сарчашма ва адабиёти дар солҳои охир ба нашррасида омилҳои дохилӣ ва хориҷии вазъият дар солҳои 90-уми асри XX мушаххас карда шудааст.

Рисолаи диссертатсионӣ яке аз аввалин кушишҳо дар таърихнигории муосири Тоҷикистон барои таҳқиқи ҳамаҷонибаи, муқоисавӣ-таърихӣ ва назариявӣю амалии масъалаи вазъияти сиёсӣ-низоми ва мушкилоти давлатсозӣ дар солҳои 1992 - 2001 дар Афғонистон мебошад. Барои таҳлили моҳияти равандҳои ба сари қудрат расидани муҳолифони исломӣ ва проблемаҳои асосӣ миёни гурӯҳҳои исломгаро ва инчунин ба қудрат расидани «Толибон» муаллиф аз сарчашмаҳои таърихӣ, адабиёти васеи илмӣ, нуктаи назар ва андешаҳои муҳаққиқони зиёд истифода намудааст.

Соҳтори кори диссертатсионӣ барои расидан ба ҳадафи муайяншуда муносиб ва мантиқӣ аст. Ҳар як бобу зербоби он якдигарро такмил намуда, ҳодисаю воқеаҳо ба таври хронологӣ таҳлил шудаанд.

Дар боби якуми диссертатсия **«Ба қудрат расидани аҳзоби исломии муҳолиф дар Афғонистон ва пайомадҳои он»** муаллиф аввалан ба таҳлили илмӣ заминаҳои дохилӣ ва байналмилалӣ сарнагун гардидани ҳукумати М. Начибулло пардохта, маҷмуи омилҳои сарнагун гардидани низоми тарафдори Маскавро таҳлил намудааст.

Ба хулосаи диссертант бояд розӣ шуд, ки М.Начибулло барои бақои ҳукумати худ чораҳои зиёд андешид, вале дар ҳаёати ҳукумат ӯ ягонагӣ ва ваҳдат вучуд наdoшт, ихтилофот ва зиддият байни «парчамиҳо» ва «халқиҳо» бо шиддат давом мекард. Начибулло сиёсати мусолиҳаи миллиро гӯё сармашқи сиёсати худ қарор дода буд, лекин ягон кори ҷиддӣ ба хотири

татбиқи он сиёсат анҷом надода буд. Вай на танҳо бо хизбҳои исломӣ роҳи созиш ва ҳамкороиро пайдо карда натавонист, балки бо ҳамхизбиёни худ забони муштарак наёфт.

Абдусамадзода Абдуллоҳ Бурихон омилҳои сукути ҳукумати Муҳаммад Начибуллоро ба се гурӯҳ ҷудо кардааст:

Якум, ин берун шудани ИҶШС аз хоки Афғонистон ва дигар кумак накардани ИҶШС ва Россия ба доктор Муҳаммад Начибулло;

Дуюм, шиддат гирифтани муборизаҳои қавмӣ ва гурӯҳӣ дар Афғонистон барои ҳоякимият;

Сеюм, амалӣ шудани як нақшаи таҳрезишуда, аз тарафи давлатҳои манфиатдор, ки баъди хуруҷи ИҶШС аз хоки Афғонистон имкон надоданд, ки ин кишвар дигар нуфузе дар ин сарзамин дошта бошад ва онҳо ба ҳадафи худ расиданд.

Дар ин боб муаллиф раванди ишғоли шаҳри Кобул аз тарафи муҳолифони исломӣ ва ташкили Давлати Ислामी Афғонистон (ДИА)-ро низ муфассал ба риштаи таҳқиқ кашидааст. Зимни ин мушкилоти ташкили ин давлатро таҳлил намуда, бо хулосае омадааст, ки ба ҳама мушкилот нигоҳ накарда, аҳзоби исломӣ тавонистанд дар бораи таъсиси ҳукумати нав ва низоми исломӣ ба мувофиқаи нисбӣ бирасанд. Аммо дере нагузашт, ки ин ихтилофот шиддат гирифт ва пояҳои ин давлати нававро заиф сохт ва монеи асосӣ дар роҳи ташкили давлати мутамарказ гардиданд.

Сабабҳои шиддат гирифтани ихтилофоти байнихизбию байнигурӯҳӣ дар боби дувуми рисола **«Ихтилофҳо байни гурӯҳҳои сиёсӣ низомии исломӣ ва таъсири он ба раванди ташкили давлати мутамарказ»** таҳқиқ шуданд.

Муаллиф ба ду масъалаи асосӣ дар ин боб таваҷҷуҳи ҷиддӣ намудааст: яке ба сабабҳои шиддат гирифтани ихтилофҳо байни гурӯҳҳои низомию сиёсӣ ва дувум ба вазъияти иҷтимоию иқтисодии Афғонистон, ки ба назари муаллиф ба устувории давлатдорӣ таъсири ҷиддӣ доштааст.

Дар натиҷаи таҳқиқи ин масоил муаллиф ба хулосае расидааст, ки зухури ҷунбиши «Толибон» ба нокомии исломгароён дар ташкили давлати мутамарказ ва қонунмадор, тақсими Афғонистон ба минтақаҳои ҷудогонаи қудрат, беназмию беқонунӣ дар ҷомеа буд.

Бо ӯи сеюми рисола «**Зухур ва ташаккули ҳаракати «Толибон»**» ба таҳқиқи омилҳои дохилӣ ва хориҷии зухури ҷунбиши «Толибон», андешаҳои динию сиёсӣ ва сиёсати иҷтимоии ин ҷунбиш ва шаклгирии муқовимат бар зидди толибон ва терроризми байналмилалӣ бахшида шудааст.

Хулоса ва натиҷагирҳои асосии диссертант асоснок буда, бо факту далелҳои этимодбахш асоснок карда шудаанд.

Дар давоми қор аз болои рисолаи диссертатсионӣ ва таҳсил дар зинаи докторантура (PhD) Абдусамадзода Абдуллоҳ Бурихон худро ҳамчун муҳаққиқи ҷӯянда, серқор ва ҷиддӣ дар баробари вазифаҳои дар пеш гузоштааш нишон дод. Ӯ ҳамеша машвараҳои роҳбари илмиро ба роҳбарӣ мегирад ва дар пайи ҷустуҷӯи маводи илмӣ ва таҳлил аст.

Таҳлилҳо, хулосаҳо ва арзёбиҳои он дар фаъолияти илмӣ-таҳқиқотӣ барои дарки амиқ ва воқеии равандҳои ҳаёти сиёсӣ, иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва фарҳангии Афғонистони муосир, моҳияти падидаҳои мураккаби геополитикӣ, минтақавӣ, этникӣ, мазҳабӣ, сабабҳои нокомии сиёсати навсозӣ ва ғ., мусоидат менамояд. Маводҳои диссертатсия метавонад барои бедории ҳисси миллии насли навраси Афғонистон ва Тоҷикистон мавриди истифода қарор гирад.

Инчунин, таҳлилҳо, хулосаҳо ва арзёбиҳои он дар ташкили раванди таълим дар мактабҳои олии ҳангоми омӯзиши фанҳои «Таърихи кишварҳои форсизабон», «Таърихи умумӣ», «Кишваршиносӣ» ва ғайра метавонанд мавриди истифода қарор гирад.

Ҳамин тавр, метавон хулоса намуд, ки рисолаи диссертатсионии Абдусамадзода Абдуллоҳ Бурихон дар мавзӯи «Афғонистон дар солҳои 1992-2001: вазъияти низомӣ-сиёсӣ ва мушкилоти давлатсозӣ», ки барои

дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисос 6D020302-таърихи умумӣ пешниҳод шудааст, аз рӯйи мазмун, мақсаду вазифаҳои гузошташуда, аҳамият ва нағзони илмӣ, асоснокии ҳулосаҳо, арзиши назариявӣ ва амалӣ ба талаботи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ мебошад. Аз ин рӯ, муаллифи он Абдусамадзода Абдуллоҳ Бурихон сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисос 6D020302-таърихи умумӣ мебошад.

Роҳбари илмӣ, и.в.саркотиби илмӣ

АМИТ, д.и.т., профессор

Қ. Искандаров

Имзои Қ. Искандаровро тасдиқ мекунам

Мудирӣ шуъбаи кадрҳо

ва корҳои махсуси АМИТ

Т.Ақрамзода

« 02 » 04 2026

734025, хиёбони Рӯдакӣ, 33, ш. Душанбе, ҚТ,

Тел. +992-372-221-50-17

Email: sarkotib@amit.tj